

STRADA ȘI MAHALAUA SFINȚILOR

dr. Adrian Majuru

Târgul Moșilor și mahalaua Sfinților

Podul Târgului de Afară, numit mai târziu și calea Moșilor, era unul dintre cele mai lungi artere ale târgului medieval. Pleca din dreptul Curții Domnești, ulterior Hanul Manuc și se oprea în zona bisericii Oborul vechi de azi, în secolul al XVII-lea, pentru ca în secolul al XIX-lea, târgul acesta să fie mutat în zona Pieței Obor de azi.

Târgul și Calea Moșilor se leagă de apariția orașului București, și anume de structura sa economică și comercială, încă din secolul al XV-lea. A fost o realitate istorică și economică, organizarea unui târg periodic nu în cadrul satului, ci la o oarecare distanță de el, pe un loc care îndeplinea condițiile necesare realizării schimbului de produse între locuitorii satelor din regiune. Așa s-a întâmplat și cu orașul București.

Problema care se pune în acest moment, este cum și unde a apărut *Târgul Bucureștilor*? Ca orice târg periodic, el a purtat numele unei sărbători importante iar în memoria Bucureștilor s-a păstrat numele de *Târgul Moșilor*. Așadar, aceasta a fost etapa inițială, pe care o argumentez în continuare, pentru început, cu trimiteri etnografice și mitologice. Potrivit lui Ivan Evseev, *Moșii* este „denumirea generică pentru strămoșii mitici, pe linie bărbătească dar și numele unei sărbători populare, numită în sudul țării Târgul Moșilor. (...) majoritatea sărbătorilor dedicate Moșilor sunt în preajma zilelor de cumpănă ale anotimpurilor marcate de solstiții și echinocții. Și aceasta nu e întâmplător, deoarece strămoșii mitici patronează ciclurile naturii și controlează activitățile sezoniere. În perioadele de schimbare a anotimpurilor când erau plasate și marile sărbători creștine, granițele dintre lumea de aici și lumea de dincolo devin laxe și penetrabile. De aceea orice sărbătoare consacrată Moșilor e însoțită, în mod obligatoriu, de ofrande (pomene) rituale care au menirea de a îmbuna pe acești zei tutelari ai casei, neamului și gospodăriei”.¹

În vremea Moșilor de vară „se dădeau de pomană vase din lemn sau din lut, cumpărate în sudul țării de la Târgurile Moșilor, pline cu vin, apă, lapte, cu mâncare gătită, pâine, flori și lumânări aprinse”.²

1. Ivan Evseev, *Dicționar de magie, demonologie și mitologie românească*, Editura Amarcord, Imișoara, 1998, pp. 286-287).

2. Ion Ghinoiu, *Obiceiuri populare de peste an. Dicționar*, Editura Fundației Culturale Române, www.muzeulbucurestiiului.ro / www.cimec.ro

Până la apariția Târgului Bucureștilor, în vecinătatea lui au existat alte târguri cum au fost cele de la Târgșor sau Gherghița. Un târg mai nou a fost cel de lângă Ploești „înființat de Mihai Viteazul pentru nevoile oștilor sale”. Voievodul a înlesnit negustorilor să ție un târg pe moșia domnească de lângă Ploești, o dată pe săptămână, miercurea”.³

Târgul Bucureștilor s-a ținut probabil pentru început săptămânal iar pe măsură ce s-a dezvoltat, s-a extins pe o perioadă mai îndelungată. Cum arată numele, Târgul se ținea de Moși însă în calendarul mitologic românesc sunt variate sărbători sezoniere legate de memoria strămoșilor. Pentru a alege varianta corectă, amintim cazul *Târgului* din *Gura Urleișilor* care „era toamna, pe vremea culesului în patru săptămâni, iar în fiecare zi de marți, veniturile erau concesionate mănăstirii Sinaia”. De remarcat că acest târg de toamnă, s-a numit „Târgul Cucului” deoarece se ținea „Marțea, care s-a poreclit Târgul Cucului”.⁴

Târgul de Moși din București, s-a mai numit în folclor și „Târgul Cucului” și putem considera că era legat de Moșii de Primăvară, când se celebra și ziua Cucului (primul cântat al cucului, de Blagoveștenie, 25 martie).

Acest târg devenise destul de renumit după 1350, fiind organizat periodic „în afara propriu-zisă a satului, pe un loc central care îndeplinea condițiile geografice prielnice pentru schimb”. Apoi, „deschiderea drumului comercial direct între Brașov și Giurgiu prin Valea Prahovei a grăbit transformarea acestui târg periodic într-o așezare permanentă”.⁵

Acest proces a debutat curând după 1400; târgul s-a numit București și „este posibil ca numele să fi fost împrumutat de la cea mai apropiată așezare sătească”.⁶

În secolul al XV-lea avem un Târg al Moșilor sezonier, care a devenit un punct de atracție comercială chiar și pentru negustorii din Balcani. Apariția reședinței domnești în același secol, a determinat formarea unui centru meșteșugăresc și comercial, în preajma Curții Domnești, a cărei garnizoană oferea mai multă siguranță. Orașul se va dezvolta între cele două târguri, care vor deveni și unități administrative, încă din secolul al XI-lea: Târgul din Năuntru' în zona actualului centru vechi și Târgul de Afară (al Moșilor) cu Podul Târgului de Afară, care vor deveni ulterior, în secolul al XIX-lea, Calea Moșilor și Târgul Moșilor.

Vechiul Obor de animale vii a fost mereu mutat către est, deoarece trebuia

București, 1997, p. 131.

3. Aurelian Florescu, *Orașul Ploești din punct de vedere geografic*, Anuarul de Geografie și Antropogeografic, 1914/1915, Tipografie Lupta, București, 1915, p. 304.

4. Hrisovul lui N. Mavrocordat din 21 aprilie 1716 și Ioan Mavrocordat 1717 martie 14, *Condica Brâncovenească*, filele 760-763 apud Ibidem, p. 307.

5. Ștefan Olteanu, *Geneza orașului București...*, op.cit., p. 30.

6. Ibidem, p. 29.

să fie în afara orașului și, până la mijlocul secolului al XIX-lea s-a aflat la capătul Căii Moșilor. Până la 1900, Târgul Moșilor va fi inserat în oraș odată cu ridicarea Halelor Obor, în preajma Târgului Moșilor. Următorii cincizeci de ani au însemnat conservarea tradiției, inclusiv a celor legate de iarmaroc și bălci cu scamatorii, carusele și mărfuri sezoniere.

O parte din acest drum se afla pe teritoriul târgului medieval cu zona Bărăției catolice și a bisericilor Sf. Gheorghe Vechi (fosta Mitropolie a Țării Românești) și mai noile cartiere medievale, apărute în jurul unor biserici precum Răzvan, Colțea, Stelea, Negustori, Scaune. Sunt mahalale care mărgineau, la est, târgul medieval, în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, perioadă în care s-a format și mahalaua Sfinților, de-a lungul Căii Moșilor, în continuarea mahalalelor Colțea și Scaune aflate la nord-vest, Răzvan la sud-vest, Negustori la sud și Caimata la vest-nord-vest.

Mahalaua Popa Hierea, Biserica cu Sibile, Biserica cu Sfinți

Așadar, la nord-vest de mahalaua Negustori și la sud de biserică și mahalaua Căimatei s-a format o mică mahala numită *Sfinților*, de la numele bisericii omonime. În mahala locuiau și numeroși blănari. Această mahala s-a numit anterior *Popa-Hierea* sau *Biserica cu Sibile*. De aici și numele de *mahalaua Sibilelor* sau Sfinților. În „se întindea puțin la stânga Podului Târgului de Afară” și potrivit tradiției, mahalaua a fost barieră a Bucureștilor în timpul lui Matei Basarab”.⁷

Biserica numită „cu Sibile” sau „cu Sfinți” a fost ridicată în prima ei variantă, din lemn, în secolul al XVII-lea de Popa Hera sau Fierea din Băjești-IIfov, devenit ulterior călugăr sub numele de Filotei Monahul. Biserica și mahalaua s-au numit între anii 1689-1720, când „Popa Hierea”, când „Biserica cu Sibile”, iar abia în secolul al XIX-lea i s-a mai spus „Biserica cu sfinți”. Este refăcută din zid în anul 1828. Deoarece avea hramul tuturor sfinților, pereții exteriori au fost pictați cu reprezentări ale sfinților din calendarul creștin ortodox, iar poporul i-a spus de aici „Biserica cu sibile” sau „cu sfinți”.

Mahalaua Sfinților a făcut parte din sectorul central al orașului, numit Culoarea de Roșu, atunci când Bucureștiul a fost împărțit pentru prima oară în departamente administrative, la începutul secolului al XIX-lea. Era la marginea de nord-est a Culoării de Roșu devenit într-o singură generație, *city*-ul financiar al orașului modern. Această metamorfoză, de transformare a unui oraș medieval într-unul modern, s-a petrecut undeva între anii 1830 și 1860, pentru a continua pe mai multe direcții, până

⁷ George Costescu, ..., p.338, Mahalaua avea la 1798 un număr de 35 de case de-a lungul străzii Sfinților.

dincolo de 1900. Mai târziu aflăm proprietatea Leon Berkowitz, în sectorul Galben (azi sectorul 1), strada Sfinților devenind delimitarea dintre culorile Roșu și Galben.

Dar foarte interesantă este prima perioadă, fiind epoca consolidării primelor afaceri într-o lume eliberată, din punct de vedere economic, de sub turci, în anul 1828, cu prilejul tratatului de la Adrianopole, când Rusia și Austria au impus Imperiului Otoman eliminarea restricțiilor comerciale pe cursul inferior al Dunării. Este perioada când apar în București și primii membri ai familiei Berkowitz. Cum arăta această lume atunci?

Ceea ce este important este faptul că avem informații despre umanitatea care locuia strada Sfinților în anii 1830-1834. Și aceasta datorită unei înregistrări cerute de administrația rusească a Principatelor Române în legătură cu negustorii și comercianții din oraș, din acea vreme. Un înscris legat de taxe și impozite, desigur.

Pe strada Sfinților, este dată ca certă, numele și ocupația următorilor locuitori: Nițul Zamfir, epitrop scutit pe trei ani de impozit și care locuia în casa d-nei Măgurenci, o familie boierească având întinse domenii în București. Ene Hagi, care era fierar și potcovar. Petre Costea Slivnalău, care era căldărar și lăutar. Urmau dogarii Iane Nicolae, Radu Naiu și Dumitru Marin. Dumitru Ene care era bragagiu, halvagi și serbeciu, urmat de bărbierul Radu Ilie. Apoi croitorii Ioniță Radu și Ilie Trifu și simigiul Costea Hristea. Mai aflăm pe Dumitru Nicolae, argintar; Radu Lazăr, plăpumar; Mihai Pavel, cizmar și pantofar; Tănase Popa-Ion, tabacciu; Manole Vasile, chereștegiu; Ivanciu Obrescu și Dumitru Ivan, băcani; și Anastase Ștefan, surreciu⁸ cu capanlii⁹ și gelepi^{10,11}. Probabil că era același număr de 35 de case, atestat la 1798, case înconjurate de grădini întinse, cel mai adesea cultivate cu zarzavaturi și pomi fructiferi.

Cartierul nu mai era însă unul de margine și era locuit de clasa mijlocie specifică epocii. Erau și negustori sau comercianți dar erau și diverși lucrători pentru întreținerea consumului mahalalei (alimente, haine, diverse reparații casnice). Cu siguranță, în acest moment nu era un loc foarte atractiv pentru o familie mai înstărită dar prețul terenului era mai scăzut decât în alte mahalale centrale. Vecinătatea Căii Moșilor și apropierea de centrul orașului, vor fi factori de presiune destul de puternici, care au modelat demografic, în sens pozitiv, mahalaua Sfinților, într-o singură generație.

8. Negustor de vite cornute

9. Negustor turc care achiziționa alimente pentru aprovizionarea trupelor

10. Gelepul era un negustor orientat care cumpăra animale din țară pentru a le vinde la Constantinopol

11. Catastihul patentarilor de neguțători și meseriași împărțiti pe corporații. Anul 1832.

Cum arăta lumea anilor 1830-1850?

Trecerea de la vechi la nou în societatea bucureșteană este foarte bine evidențiată în cotidian și în spațiul restrâns al vieții private. Noile obiceiuri la modă, de la vestimentație și cod comportamental la purtarea unui simplu dialog, în diferite împrejurări, marchează de la bun început o ruptură între cei vechi/bătrâni, și cei noi/tinerii. Primii sunt mai conservativi și fideli modelului cultural greco-oriental iar ultimii, foarte dinamici, radicali și imprevizibili, se servesc de modelul european ca de un vîrf de lance îndreptat împotriva vechiului și în favoarea schimbării mai mult sau mai puțin moderate.¹²

Bucureștii începutului de secol XIX se desfășoară asemeni unui uriaș „cumul al contrastelor”, în funcție de felul în care fiecare familie sau grup uman înțelegea să facă trecerea de la vechi la nou. Pentru vizitatorii din afară care nu cunoșteau aceste realități foarte bine, Bucureștii păreau ceva izbitor prin alternața nearmonizată dintre bogăție și lux pe de o parte, sărăcie și mizerie pe de altă parte.¹³

12. Constantin Giurescu, *Istoria Bucureștilor din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 125.

„(...) Procesul de modernizare, de scuturare a hainei constantinopolitane și de înlocuire a ei prin una apuseană, proces început în anii 1806-1812, e acum în plină desfășurare. Nu numai femeile, dar și tineretul adoptă cu entuziasm tot ce vine din Apus; vestimentație, mobilier, maniere, fel de a primi. Limba franceză a devenit limba societății înalte, înlocuind limba greacă, atât de prețuită în epoca fanarioților; ea se aude peste tot în saloane; e întrebuințată în mod curent în corespondența boierimii; Kisselef o întrebuințează și în corespondența oficială, iar Heliade, în ‘Curierul românesc’, are, începând din 1833, și articole în limba franceză. La fel, din același an, ‘Buletinul oficial’. Pe străzile Bucureștilor se întâlnesc tineri îmbrăcați după moda Parisului, cu haine turnate pe corp și vorbind franțuzește, cu bătrâni purtând încă îmbrăcămintea largă, în falduri, a Constantinopolului, și păstrând pe cap ișlicul vast, simbol al rangului și tughemoniconului.” (Idem).

Pe de altă parte, simultan cu transformările suferite de societatea bucureșteană în aspectul ei exterior, spațiul privat intră într-un proces similar de schimbare:

„(...) Înăuntru, mobila în stil european a pătruns, la bogătași odată cu veacul, însă, cu excepția salonului, ea va coabita multă vreme cu mobila turcească, măsuțe joase din lemn sculptat, de culori închise, divanuri acoperite cu covoare ușoare pe jos și pe pereți.” (Neagu Djuvara, *Între Orient și Occident. Țările Române la începutul epocii moderne*, Editura Humanitas, București, 1995, p. 167).

Ionescu Gion surprinde în câteva rânduri aceste transformări, nu la multă vreme de la începuturile lor: „(...) Moravurile cele vechi sunt uitate cu o iuțeală fără seamăn; se adoptă când bine, când stângaci, moravuri potrivite sau nepotrivite firii românului. Întra-a ceste vremuri de nemaivăzută învălmășeală, în care rușii, nemții și grecii revoluționari din Paris, mișună pe ulițele Bucureștilor, acum, românul a câștigat acea putere de asimilațiune care i-a permis să se transforme din cap până în picioare în mai puțin de 75 de ani.” (Ionescu Gion, *Istoria Bucureștilor, Stabilimentul Grafic Socecu, București, 1898*, p. 473).

13. Acest aspect este menționat de toți călătorii străini care au trecut sau au locuit temporar în București: „(...) În București se văd colibe din cele mai păcătoase lângă palate în stilul cel mai modern și lângă biserici în stil bizantin; cea mai amarnică sărăcie... lângă luxul cel mai triumfător; Asia și Europa par a se atinge în acest oraș. (...)” (Helmuth von Moltke, noiembrie 1835, cit. Constantin Giurescu, op.cit., p.126)

Acest contrast se regăsea și în Asia ca și în Europa deopotrivă într-o confruntare violentă. În București întâlneai „palate, cluburi, teatre, modiste și croitorese, ziare și echipaje” însă cum „puneai piciorul afară” din oraș, te scufundai „în sălbăticie”.¹⁴

Cu toate acestea, orașul pulsa cu repeziciune către schimbare într-o manieră radicală și cât mai completă, astfel încât la mijlocul veacului al XIX-lea, vechiul oraș boieresc începe „să devină în exterior scena parisianismului modern” deși, în interior, profunzimea structurii sale, continua să fie răscolită de o „aspră barbarie”. Aceasta la rândul ei, a fost asociată cu o „nespusă imoralitate” și multe „alte monstruoziități” precum lipsa aproape totală a „seriozității vieții”.¹⁵

O ruptură între formă și fond, care se manifestă cu toată splendoarea și în viața cotidiană. Problematika deosebit de complexă a „formeii fără fond” este o realitate determinată de transformările pe care societatea bucureșteană le-a suferit în sinuosul său drum către modernitate. Care este aportul populației alogene în această permanentă confruntare dintre formă și fond este sensibil predominant în favoarea „formeii”? Ei erau de fapt aceia care îi dădeau conținut, ca susținători ai „noului”, ai europenizării unui spațiu social și cultural pierdut de Europa din veacul al XV – lea. Nicolae Iorga face o detaliată prezentare a acestui proces, lăsând să se înțeleagă consistentul aport al variatelor comunități minoritare bucureștene: „ (...) În toate părțile se deschideau, (...) grădinile de vară, ca acea grădină Warenberg sau a Căstrișoaii, luată în întreprindere pe rând de Polonul Pruczynsky, de conaționalul său, noul cofetar Fialkowski, care a avut noroc, și, în sfârșit, de Românul Marinescu. Lângă casele Bălăceanu, cântau lăutarii la «Grădina de Lipsca». (...) Pe rând veniau în Capitala munteană prestigiodatori ca profesorul Buren, teatre de maimuțe din Viena, circuri vestite, ca Pazziani-Smolinski și Beranek, cântăreții cunoscuți: Kossewski, Fols, Maria Petri, Terschak, tânărul violonist W. Humpel, sosit atunci din Constatinopol, profesorul Eduard Rasimi, cu gimnasticii englesi, și Berger, cu «seradele spirituale», fel de fel de trupe străine. Lumea de rând, care «bisuia», (...) avea petrecerea serbărilor oficiale, în care, (...) se făceau jocuri acrobatice, arbori

“(...) Ceea ce sare în ochii străinului la București este curioasa deosebire între locuințe. Închipuți-vă câteva dintre cele mai prăpădite maghernițe ale noastre, iar în mijlocul lor palate strălucite, fără nici un fel de clădiri care să facă tranziția; când un aspect de sat, când unul de capitală: iată ceea ce sunt Bucureștii. Dughenele cele mai dărăpănate se proptesc de casele cele mai frumoase: ieși dintr-o casă ce amintește palatele din Paris și Viena, ca să dai peste o cocioabă din lemn, să mergi pe străzi podite ca vai de capul lor cu bărne, iar noroiul sau praful îți ajung până deasupra gleznei. (...) La București, nu se merge pe jos, se merge numai cu trăsura, picioarele fiind un lux: trásurile, dimpotrivă, fac parte din ceea ce este necesar. Fără glumă: trásura este singurul mijloc de a ieși din îngrozitoarele grămezi de noroi, iarna și din praful adunat vara; pe deasupra, trásura e semn că ești un om de treabă.” (Saint Marc Girardin, 1836, cit. Neagu Djuvara, *op.cit.*, p. 166-167).

14. Constantin C Giurescu, *op.cit.*, p. 126.

15. M.A.Ritter von Zerbioni und Spasetti, cit. Nicolae Iorga, *Istoria Bucureștilor*, 1939, București, p. 296

de cocagnia și un „mare foc de artificii”, pe când lumea bună avea reprezentațiile celor trei teatre, ale operei și ale celebrităților străine, cari uneori, ca Buren, aduceau respectuos «la cunoștința d-lor boieri că poate da seara, la domiciliul persoanelor ce doresc, reprezentații de una sau de alta din materiile curioase cu care se ocupă». Teatrul Fontin întemeiază un «Tivoli» la Grădina cu cai în 1856. Sânt berării, ca a lui K. Roth, restaurante italiene și parisiene, cu antreprenori străini din străinătate sau Evrei din țară, cafenele vieneze, ca «zum Mohren» a lui Schedwitz, cofetării occidentale, ca a lui Gh. Dertmann. Se clădesc oteluri mari, în stil apusean, ca acel «Hotel de France», care a rămas pînă în zilele noastre, «Hotel zur Stadt Wien», al lui Horaczek, «Hotel de Londres», Otel St.-Petersburg. Elegantele se coafează la friserii, ca M-me Wagner «aus Wien», se îmbracă la modiste vieneze, ca Amalia Eckerbach sau «demoazel Maria, directriță de marșanderie»; sânt parfumerii, ca a Madalenei Marcovici în Hanul Villacrosse, și grădinării de lux ca a lui Balmain. Croitori nemți: Klenk, Singer, Frank, care lucrează și vinde, după prospectul său însuși, «pantaloni neglijie» și «mănuși de Jacman», servesc pe eleganți. Mănușer străin e și un Schakowski.

Casele în stil nou se clădesc de arhitecți francezi, ca Iuliu Villacrosse și Tillaye. Montresor, Gackstatter dau lecții de musică, (...). Fotografii Wilhelmina Dorer, Binder, «a la galerie vitree» (Hotel de France), August Frederic Hock, dau clienților «daghereotipii». Doctor Turner a deschis băi nemțești la Sf. Elefterie, pe cînd «Oberdoktorul» Hatschek de la Telega întemeiază un institut de hidroterapie la Cîmpina. Se anunță prin ziare Max Alexander, «optic din Bavaria».

Avocatul Neugeboren, German, avocatul Atanasiu, Grec născut în România, unde se întoarce, se oferă pentru apărarea în procese după legile cele nouă. Librăriile C. A. Rosetti-Winterhalter, Danielopol și Ioanid, apoi Vențel Socec vînd și cărți străine (...). Pentru nevoi mai materiale s'a deschis băcănia Wilhelm Thuringer, magazinul de vinuri de la Massenza. Marcovici din Podul Mogoșoaii vinde lucruri scumpe și fine, obiecte de artă. «Neguțătorul de Viena», represintat și prin D. Barbulovici, apare. Ba găsești și un «Magazin Anglais»¹⁶.

Mai întîi se schimbă înalta societate

„Moda apuseană a fost însușită mai întîi de către femei” – afirmă istoricul Neagu Djuvara – iar odată cu această „însușire”, întreaga societate aristocratică a Bucureștilor, s-a schimbat cu repeziciune. Langeron remarcă uluit în jurnalul său că „pe cât de rapidă pe tot atât de completă” a fost revoluția societății bucureștene: într-un singur an, toate femeile luaseră portul european. Tinerii au început să poarte frac în timp ce bătrânii își purtau mai departe barba și anteriorul lung pînă la glezne.

Dansul apusean îl înlocuiește cu rapiditate pe cel de rezonanță orientală iar în timpul seratelor și balurilor, boieroaicele care încep a se ține după moda de la Paris și de la Viena, „se întrec în bun gust și cochetărie” cu eleganțele din alte capitale europene.¹⁷

Această preluare aproape instantanee a modului de viață apusean a adus cu sine și o doză destul de mare de superficialitate. Societatea oferea un spectacol rar pentru vizitatorii străini. Elemente ale portului vechi erau purtate simultan cu noile vestimente europenești.¹⁸ Amestecul și diversitatea hainelor este dată atât de aderența la noua tinere generații, găsindu-se astfel într-o singură familie două tipuri de porturi, cât și de îndemânarea muncitorului valah care „în nepăsarea și sărăcia lui” era foarte „ingenios”

17. Rapiditatea cu care elementele cotidianului modern s-a ancorat în orașul București a uluit adeseori pe observatorii contemporani. Însă ceea ce le-a produs o mare mirare a fost luxul uneori lipsit de rafinament cu care protipendada Bucureștilor se înconjură cu fiecă prilej, de la simpla plimbare cu trăsura, chiar la cumpărăturile cotidiene, la recepțiile oficiale și balurile private. Alături de acest lux era constatată o mare superficialitate, legată de lipsa de cultură a unei mari părți a tinerelor generații, îndeosebi feminine. Cum s-au derulat aceste transformări sociale și cotidiene aflăm și din rândurile călătorilor Langeron și Laurencon citați de istoricul Neagu Djuvara:

“(…) De pretutindeni au sosit, în cele două capitale, negustori de mode, croitorese, croitori, iar prăvăliile de la Viena și de la Paris au scăpat de toate vechiturile, care (...) au apărut noi-nouțe și au fost plătite foarte scump. Curând s-a văzut și mobilă, ceva mai veche, adusă de la Viena cu mare cheltuială. Trăsurile care, mai înainte, arătau ca niște birje vechi din Viena, au fost înlocuite cu trăsuri și calești elegante. Casele s-au umplut de servitori străini, de bucătari francezi și, prin saloane și iatacuri, nu s-a mai vorbit decât franțuzește. (...) Dansul a trecut și el printr-o revoluție. Dansurile naționale au fost interzise sau, măcar, disprețuite. Lumea a învățat dansurile poloneze, englezești, valsurile, dansurile franțuzești și, cum doamnele acestea au mare aplecare pentru tot ce au ele chef să învețe, au ajuns, într-un singur an, să danseze minunat; când am sosit noi (...) nu știau nici să meargă. (Langeron, 1806-1812, cit. Neagu Djuvara, *op.cit.*, p. 102).

“(…) Rămâi uluit văzând cât de mult se cheltuiește pe toalete și cât de mare este luxul lor, care, cu singuranță, în multe privințe, îl întrece pe cel al doamnelor din cele mai mari capitale, căci diamantele și rochiile de cașmir sânt podoabele lor obișnuite. Moda de la Paris este urmată cu sfințenie, iar croitorsele venite din străinătate nu stau degeaba. (...) Este păcat că sexul frumos, înzestrat în țara aceasta cu o fire atât de plăcută și cu forme atât de fermecătoare, nu primește nici una din binefacerile educației.” (Laurencon, *Nouvelles observations sur la Valachie*, cit. ibidem, p. 103).

18. “(...) Societatea din Iași, ca și cea din București, oferea un spectacol rar: bărbații purtau haine lungi, bărbi lungi, pe cap aveau o căciulă numită calpac, asemănător cu toca magistraților de pe la noi, cu turbanul sau cu scufița umplută cu câlți purtată de copiii noștri; erau îmbrăcați cu stofe din cele mai scumpe, încălțați cu papuci turcești, în sfârșit, arătau ca niște orientali; erau însă cu toții oameni aleși prin învățătura și purtările lor europenești, cei mai mulți vorbeau o franțuzească desăvârșită și cu expresii din cele mai frumoase; doar în felul de a umbla mai aveau ceva din gravitatea plicitsitoare a turcilor, lucru ce nu-i prindea deloc, într-un salon, alături de doamne, ca să nu pară geloși – și ca să facă pe europenii civilizați, lăsau, împotriva voinței și obișnuinței lor, o libertate fără margini scumpelor lor jumătăți, care le supunea fruntea la grele încercări: doamnele urmau moda cea nouă de la Paris și Viena, atât în îmbrăcămintă, care nu mai avea nimic asiatic, cât și când era vorba să-și mobilize somptuoasele lor apartamente. Arătau ca niște cuconițe elegante, cu purtările lor ce se întâlneau pe vremuri la curtea Franței (...)” (Generalul conte de Rochecouart, cit. Neagu Djuvara, *op.cit.*, pp. 103-104).

în a-și confecționa propriul port de orășean.¹⁹

Preluarea portului nou, european, s-a făcut totuși cu mare greutate, boierul obișnuit într-un anumit cadru vestimentar, ambiental și comportamental, se vedea nevoit de împrejurări nu numai istorice, să-și recompună un alt cadru, diferit organic de modul său de viață de până atunci. Trebuia să-și reconstruiască o altă afinitate vestimentară care la rândul ei determina alte simboluri comportamentale, de la conversație la eticheta vieții cotidiene în continuă și galopantă schimbare. Astfel de mărturii nu tocmai fericite ne-a lăsat în scurtele sale memorii pictorul secui Barabas Miklos, vizitator al Bucureștilor către 1831-1833. Barabas Miklos a lăsat în scurtul său jurnal bucureștean unele descrieri amănunțite asupra trecerii de la vechi la nou în vestimentație și obiceiuri cotidiene, trecere nu tocmai ușoară pentru generațiile adulte, marcate de un stil care se prăbușea cu repeziciune în desuetudine.

„(...) Această epocă era foarte curioasă la București, unde lumea voind a se linguși pe lângă muscali, a început să se lase de obiceiurile turcești, imitând și preluând pe cele europene. Hainele turcești erau purtate de boierime și de slugile ei, armăuți, pe când țărani și-au păstrat portul strămoșesc, tot așa ca și cea mai mare parte a femeilor, însă cocoanele din înalta aristocrație purtau mai toate rochie după moda franceză. Tinerimea firește își schimbă mai ușor portul decât oamenii mai în vârstă, cari obișnuți cu hainele turcești, se lăsau numai cu încetul de ele, luând în locul turbanului o șapcă asemănătoare șepcii ofițerilor ruși, în loc de nădragii largi turcești, pantaloni și în locul papucilor galbeni cizme negre.

Obdeanu, un prieten al meu, care ajunsese să poarte pantaloni, cizme și șapcă în urma îndemnului prietenilor săi, voind să se modernizeze cu totul și-a comandat un frac din stofa cea cea mai fină, iar cilindru i-am comandat eu din Sibiu, de la renumitul Bayer. Îmbrăcându-se apoi de probă cu jobenul pe cap, s'a simțit atât de străin în costumul acesta modern în fața oglinzii, încât a trântit cilindrul la pământ și nu s-a putut îndupleca să-l poarte, așa că l-a dăruit tot unui prieten mai puțin conservativ. (...) Tot modei europene a căzut jertfă și barba frumoasă neagră a lui Cantacuzeno, cu care eram bine. Acest boier avea un cap de o rară frumusețe și mă

19. Asupra preluării elementului vestimentar european, călătorii străini au lăsat numeroase mărturii:

„(...) După inegalitate cel mai izbitor pentru un străin, la Iași și la București, este amestecul și diversitatea hanelor. Unii bărbați au păstrat portul oriental; alții umblă îmbrăcați europenește; iar aceste două porturi pot fi văzute în aceeași familie; tatăl este îmbrăcat boierește, fiul franțuzește; [...] nu am văzut pe nimeni sub pătruzeci de ani să poarte hainele orientale. Femeile însă, de multă vreme, se îmbracă toate europenește”.

(Saint Marc-Girardin, *Souvenirs de voyages et d'etudes*, cit., ibidem., pp. 105-106).

Pe de altă parte, “în nepăsarea și sărăcia lui, muncitorul valah ia un turban de la turc, un calpac de la grec, o pincă de la armean, un brâu de la bulgar sau de la cel venit din Crimeea, un pantalon de la albanez, încât amestecul acesta ciudat este, pentru un european, un spectacol mult mai atrăgător decât bieteale noastre carnavaluri.” (Raoul Perrin, cit. *Ibidem*, p. 168).

durea sufletul, când a trebuit să-și rază barba, care nu se potrivea deloc cu costumul său francez. Aparținând și el înaltei aristocrații române, se cerea să imiteze moda europeană și deoarece casa sa era frecventată și de generalii ruși, și-a aranjat-o cu mobile moderne, căci portul european nu prea se potrivea cu divanele turcești late, pe cari oamenii se așterneau fără papuci. Vizitându-l odată după această metamorfoză, de abea mi-am putut reține râsul intrând în odaia lui, unde am văzut vre-o zece boieri fumând din niște ciubucuri lungi, însă șezând fiecare turcește lângă câte un scaun pe jos, dar cu jobenul pe cap și cu aripile fracului tăvălite pe dușumelele odăii! Cantacuzeno însuș ședea pe canapea, însă celorlalți boieri le venea mai bine să stea pe pământ cu picioarele încrucișate după moda veche și fiindcă pe atunci nici turbanul nu se lua de pe cap, uitaseră să-și ia jobenul. Această scenă era așa de ridicolă, încât ar fi meritat să o desenez”.²⁰

Luxul, înalta etichetă a protipendadei bucureștene, uriașele cheltuieli pentru a le întreține, numărul mare al slugilor pentru cele mai mărunte și nesemnificative munci private, erau de asemenea o îmbinare interesantă între vechiul care se păstra fragmentar și noul care se impunea cu vigoare în toate compartimentele vieții sociale și private bucureștene. Această îmbinare a fost surprinsă cu uimire de numeroși diplomați acreditați la București sau simpli călători străini care au traversat Bucureștii sau au locuit o perioadă într’nsul.

Eleganța trăsurilor și a echipajelor precum și numărul foarte mare al acestora în comparație cu alte orașe europene, podoabele scumpe ca nelipsite accesorii vestimentare pentru oricare damă ce aspira să fie la modă, sunt prezențe permanente din jurnalele contemporanilor.

Luxul strălucitor contrasta izbitor cu sărăcia din imediata vecinătate. Călătorul străin observa în primul rând această discrepanță violentă în ambientul arhitectural și spațiul cotidianului bucureștean din veacul al XIX – lea îndeosebi: „ (...) Cel dintâi lucru ce m-a izbit uitându-mă pe stradă a fost mulțimea de echipaje strălucitoare, care alergau în toate părțile sau așteptau în fața porților. Erau noi și frumoase datorită lacului și podoabelor aurite. Era ceva cu totul nou pentru mine care, de multă vreme, nu mai văzusem decât câte o «arouba» trecând din când în când pe străzile din Pera. Boierilor le place nespuse de mult să-și arate obiectele acestea, pe care dau sume foarte mari; căci nu sânt decât de fudulie, după un an sau doi se hârbiuesc, și trebuie dați alți bani, pe altele noi. (...) Deșertăciunea acestor boieri este atât de mare, încât nu se pot împiedica să nu-și arate luxul, chiar și în timp de ciumă”.²¹

Afirmațiile refeverendului Walsh sînt confirmate de ungurul Sandor Verres

20. Andrei Verres, *Pictorul Barabas și Români*, Cultura Națională, Academia Română, Memoriile Secțiunii Literare, seria III, tomul IV, M.E.M. 8, București, 1930, pp. 379-381

21. Robert Walsh, 1820, cit. Neagu Diuvara, *op.cit.* p. 111

care a scris despre plimbările protipendadei în grădina Cișmigiului și faptul că aceste ieșiri aveau ca scop principal „arătarea de sine, cu toate că aici nu se poate intra cu trăsuri. Astfel, dacă pe aleile cele mai frumoase abia se văd câteva persoane, pe partea stângă a aleii principale se așază pe scaune doamnele și în fața lor îmbulzeala este atât de mare încât cu greu se poate circula”.²²

Boierii valahi „trăiesc într-un lux și într-o bogăție care cu greu pot fi depășite în vreuna din capitalele Europei. Balurile și petrecerile date de ei, cu rochiile și pietrele scumpe pe care le poartă soțiile lor, întrec orice închipuire”.²³

Spre deosebire de „mohoreala celorlaltor orașe din imperiul otoman”, Bucureștii erau cel mai important centru de atracție din imediata vecinătate a graniței turcești. La începutul veacului al XIX -lea, se prezenta ca un centru plin de viață, „loc de destindere și de plăceri”, o adevărată „arenă a hetairelor”, un veritabil „Hilariopolis – oraș la bucuriilor”, având un tot mai pronunțat caracter cosmopolit.²⁴

Aflat la întretăierea principalelor drumuri comerciale care legau sud-estul european de centrul continentului; apropierea de lumea otomană – uriașă piață de desfacere, urmată de aceea reprezentată de Rusia – și apoi vitalitatea economică și culturală a spațiului central european prin care se afla în legătură organică cu Apusul, Bucureștii au absorbit elemente de civilizație din toate aceste spații de cultură.

Între acestea au predominat în ultimul secol – pe fondul desprinderii politice de Imperiul Otoman – elementele de cultură apuseană și central-europeană. Cu armatele austriece și rusești au venit în valuri succesive cu finalul veacului al XVIII-lea, negustori, meșteșugari, liberi profesioniști, etc, de diferite etnii și confesiuni, care vor da treptat Bucureștilor o componentă multiculturală.

Pe măsură ce aceste comunități se stabilesc și capătă o identitate culturală distinctă, chiar elitistă în societatea bucureșteană, se constituie cu timpul un corp social de mijloc numeros și omogen ca mentalitate urbană în sens modern.

Lumea bucureșteană era deosebit de pestriță la mijlocul secolului XIX. Această diversificare socială se regăsește chiar și la nivelul mahalalei. Raoul Perrin descrie acest mozaic uman de pe străzile negustorești ca fiind „uneori interesant, alteori dezgustător din pricina sărăciei și a murdăriei. Sânt de toate neamurile: valahi,

22. Lajos Demeny, *Sandor Verres despre Bucureștiul de altădată*, volumul *In Honorem Paul Cernovodeanu*, Editura Kriterion, București, p. 405

23. Sir Robert Ker Porter, cit. Neagu Djuvara, *op.cit.*, p.111

24. Pe de altă parte, în București este observat și un alt inedit obicei, uluitor pentru europenii care l-au aflat și descris:

“(…) Vă dați seama că, într-o țară în care oamenii folosesc trăsurile în loc să-și folosească picioarele, aceiași oameni folosesc slugile în loc să-și folosească brațele. Nimeni nu are mai puțin de șase-șapte slugi, bărbați și femei, și aceasta doar în casele cele mai modeste. La boierii bogați, numărul slugilor este aproape nesfârșit.” (Saint Marc Girardin, *Ibidem*, pp. 176-177).

moldoveni, turci, rumelieni, bulgari, sârbi, bosniaci, greci, armeni, ruși, oameni veniți din Crimeea, Basarabia, Transilvania, unguri, italieni, nemți și, mai ales, evrei, rasa aceasta întâlnită pretutindeni și care, în Orient, se cunoaște după dezordinea și murdăria ei cum nu se poate mai nerușinate și mai revoltătoare”.²⁵

De Giers va întâlni în București „toate neamurile din Occident și Orient, în veștmintele cele mai pestrițe” fiind uluit de „varietatea costumelor”.²⁶

Modernizarea se extinde spre marginea societății

Cum se desfășura viața de zi cu zi a unei familii burgheze din Bucureștii începutului de secol XIX? Care erau preocupările zilnice, private sau publice, a unei familii alogene, cu o cultură urbană bine conturată, pe care o aborda în toate particularitățile ei într-un oraș în curs de modernizare și de urbanizare?

Putem reconstitui un astfel de ambient familial din experiența trăită de pictorul secui amintit mai sus, Barabas Miklos. Familia pe care artistul a frecventat-o cel mai mult era aceea a unui spițer de origine italiană pe nume Raimondi. Întreaga familie „era foarte cultă” căci cele două fete – Cecilia și Giuseppina – împreună cu mama lor „vorbeau românește și grecește, care era limba de salon a aristocrației române. Vorbeau însă bine și franțuzește, italienește și chiar unguerește binișor, limbă pe care o învățaseră de la slujnicile și doicile lor ungueroaice” care veneau din secuime și erau bine plătite. Cecilia, fiind mezina familiei lua lecții de pictură de la Barabas iar Giuseppina „se ocupa de muzică și cânta foarte bine la pian”.²⁷

În cerul familiei Raimondi, aflăm prin intermediul memoriilor lui Barabas de familia unui grec „pe nume Breton” dar care studiasse la Paris și „vorbea grecește, franțuzește și românește” pe când „soția sa era o ungueroaică din Brașov” și se ocupa cu pictura. Acest bătrân medic avea o odaie specială de curățenie „în care nu se afla decât un scaun de lemn, pe care venind la prânz de la vizitele sale în oraș, își lepădă hainele și intrând în pielea goală în a doua odaie, se primenea zilnic în rufărie curată și alte haine, iar hainele schimbate, sluga sa le purta în curte pe o masă puse la soare, după aceea veneau bătute și curățite”.²⁸

Pornind de la aceste scurte repere, în general existau familii de origine etnică mixtă – dacă nu la prima generație, la următoarele aveau loc astfel de schimbări – a căror cultură era foarte bogată și diversificată, de la cunoașterea limbilor de circulație în Europa la cele folosite curent în București (româna și greaca, ultima

25. Neagu Djuvara, *op.cit.*, p.168

26. *Ibidem*, p. 174

27. Andrei Verres, *op.cit.*, p.376.

28. *Ibidem*, p.383

înlocuită treptat la începutul veacului XIX cu franceza).

Ionescu Gion scria către 1899 despre extraordinara „energie de viață a Bucureștilor” și de înrăurirea „covârșitoare” a străinilor. Orașul „mișună de oameni, țărani, neguțători români și greci; apoi venetici Ovrei, Arnăuți, Turci, Nemți, Unguri, Serbi, Bulgari; și din când în când aciolându-se pentru totdeauna în București” alături de „câți-va rătăciți Francesi și Italiani”.²⁹ Cât de impresionant a fost acest proces de emigrație alogenă în Bucureștii epocii moderne putem cita dintr-un ecou nu prea îndepărtat.

Mahalaua și strada Sfinților la 1900

Între anii 1860 și 1900 a fost perioada celor mai puternice transformări pentru întreaga societatea românească. Iar fiecare stradă din București a oferit un exemplu foarte clar în această direcție. Cel mai complet anuar statistic al orașului a fost publicat în anul 1900, cu datele culese între anii 1898-1899. Fiecare stradă avea locuitori din etnii diferite precum și profesii variate. Strada Sfinților reprezintă un mic studiu de caz, relevant însă, pentru orașul de acum o sută de ani și mediul social care a determinat mutarea unei familii de bancheri pe această stradă. La acea vreme însă, adică la 1900, în reședința noastră locuia familia unui oarecare Ioan Pancu. Desigur, cu putere financiară, probabil teren moștenit, însă el este primul care ridică aici, „pe teren viran” o reședință modernă, cu fațade în stil neoclasic francez.

Dar să vedem cum arătau vecinătățile la 1898, dată la care reședința noastră împlinise o vechime de 17 ani, ea fiind ridicată în anul 1881. Stilul de arhitectură, compartimentarea și ambientarea ei au fost desigur reglementate și de vecinătăți, de clădirile deja existente. Aici ne referim atât la nivelul de înălțime cât și la gradul de ocupare a suprafeței construite, în acea vreme regulile cuprinse în autorizațiile de construcție fiind destul de clar delimitate în timp și atent verificate de reprezentanții Comunei.

Locuitorii străzii Sfinților la 1900

Dacă la 1798 și 1832, pe strada Sfinților existau 35 de case, la 1898 au fost 63 de case. În aceste 63 de case (între care și aceea a noastră) locuiau 216 români, 34 albanezi, 2 francezi, 124 de austro-ungari (romani ardeleni și bănățeni, unguri, slovaci, germani), 287 de mosaici și un olandez.

Așadar un total de 663 locuitori dintre care numai 216 români.

Dar să vedem acum structura profesiilor.

Din cei 216 români erau: Doctor (1), Inginer (1), Avocat (1), Preot (1),

²⁹ Ionescu Gion, *op.cit.*, p.80.

Profesori (2: un bărbat și o femeie); Militari (2), Funcționari publici 17 (între care o femeie); Funcționari particulari (3); Lăutari (7); Arendași & Agricultori (2); Băcani & Cârциumari (7); Birtași (2); Cafegiu antreprenor (1); Strungari (2); Tipograf & Litograf (1); Frizer & Bărbier(6); Tapițer & Plăpumar (1); Comercianți în general (2); Servitori (23, între care 13 femei); Bucătăreasă (1), Pompe funebre (1).

Dintre cei 287 de mosaici de la 1900 avem: Profesor (1), Pictori-Artiști (2); Funcționari particulari (19); Precupeți (1); Tinichigii (2); Tâmplari (3); Tipografi & Litografi (1); Ceasornicari & Giuvaergii(1); Librari (1); Pălărieri (1); Modiste (2); Blănari & Cojocari (2); Tapițer & Plăpumar (1); Croitorii (30, între care 9 femei); Comercianți în general(10) și Servitoare (3).

Dintre cei 124 de austro-ungari la 1900, avem: Inginer (1); Profesor (1); Pictor & Artist (1); Funcționari particulari (1); Birtaș (1); Mecanic & Fierar (1); Legător de cărți (1); Modiste (2); Antreprenor construcții (1); Pantofari & Cizmari (3); Croitor (1); Comercianți în general (3); Servitori (72 între care 51 femei); Bucătărese (2).

Albanezii, care erau în număr de 34 de suflete, aveau următoarele profesii: Brutari & Simigii (3); Precupeți (1), Băcani & Cârциumari (2); Mecanic & Fierar (1); Șelar (1); Croitor (1); Comerciant în general (1); Servitor (3) și Băieți de prăvălie (2).

Cei doi francezi, unul era ziarist și om de litere iar celălalt era antreprenor în construcții. Pe când olandezul era funcționar particular.³⁰

Funcționarii particulari erau în general reprezentanți ai unor firme sau bănci pe când funcționarii publici erau asociați în general notarilor de azi, aflându-se în relație cu statul și tranzacționând delegați de acesta. Dar trebuiau să fie cetățeni români. Statistica profesiilor a înregistrat numai pe cei care erau capi de familie sau persoane singure plătitoare de taxe și impozite. Pe când statistica demografică, aceea a numărului de persoane, a înregistrat atât copiii minori cât și soțiile, în majoritate casnice, în acea vreme. De aici diferența numărului dintre demografie și profesie.

Spre desoebire de situația statistică prezentă cu o generație în urmă (1830-1860), descoperim, la 1900, o mare diversitate etnică pe strada Sfinților – de întindere medie. Desigur și cartierul având dimensiuni similare, nu era unul foarte mare. Se afla în jurul bisericii și de-a lungul străzii omonime. Aportul mare demografic a fost însă dat de vecinătatea Căii Moșilor, arteră a micului comerț manufacturier încă din evul mediu. Ceea ce este similar cu statistica anilor 1832-1834 este faptul ca strada - și mahalaua – Sfinților a rămas o zonă a clasei mijlocii, fiind prezente toate palierele acesteia: de la bancheri și antreprenori la strungari și plăpumari. Aceasta deoarece în epocă, necesitățile casnice, de la tâmplărie și reparații diverse la cumpărături variate, erau rezolvate în interiorul cartierului, unde găseai totul. Aici se afla frizerul, băcanul

30. Anuarul Statistic al Orașului București pe anii 1898-1899, București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1901, pp. 58-69

dar și doctorul sau notarul. Nu trebuia să alergi prin oraș. Este structura tipică a unui cartier în sens de „district” balcano-oriental grefat pe lumea modernă. A existat așadar un cosmopolitism al etniilor dar și al profesiilor pe spații foarte mici. Cu foarte puține excepții, fiecare stradă din București, avea o astfel de lume proprie, suficientă să ieși în linii generale. Această lume se va destrăma în anii Primului Război Mondial și mai ales în perioada anilor 1920-1930. În afara unei puternice presiuni demografice asupra întregului oraș, mulți dintre noii locuitori venind din noile provincii istorice care s-au unit cu România la 1918, se petrece și o relocare a profesiilor, ca urmare a inflației galopante din anii 1919-1925 și a crizei economice dintre anii 1912-1934. Micile profesii dispar cu totul, locul lor fiind luat de profesioniști și cariere performante.

Strada Sfinților, precum și cartierul, devin, la mijlocul anilor 1930, un spațiu al clasei de mijloc avute, puternic profesionalizate. Nu avem un anuar statistic pe profesii și locuitori ai străzilor pentru această perioadă însă avem unele informații culese cu ajutorul ghidurilor turistice, care publicau adresele celor mai cunoscuți profesioniști ai vremii din oraș.

În anul 1915 avem informații despre câțiva profesioniști, care locuiau pe strada Sfinților și anume: Sarvasy Bella (arhitect) pe Sfinților 57; Alexandrescu Maria (medic) pe Sfinților 8; Rosenfeld Jacques (medic) pe Sfinților 54 și Reichstadt A. (dentist, pe Sfinților 13).³¹

Pentru anul 1918, pe strada Sfinților sunt menționați Ochi Albi Elena la nr. 68 (azi nr. 8), Ochi Albi Năstase la nr. 66 (azi nr. 6) și desigur, Max Berkowitz la nr. 67 (astăzi nr. 7). Așadar, reședința care interesează aici, Max Berkowitz, era înconjurată de ambele laturi de reședințele familiei Ochi Albi.³²

Orașul reglementărilor. Să-ți construiești o casă la 1900

Autorizațiile erau valabile numai șase luni față de dublul cu posibilitatea prelungirii de astăzi iar comanditarul era obligat să păstreze autorizația de construcție în original la punctul de lucru. Aveau dreptul să întrebe de ea atât polițaiul de la circumscripție cât și vardistul străzii.

Săpăturile trebuiau dezinfectate cu lapte de var și calaican (sulfat de fier) în proporție de 200 de grame de var la 100 grame calaican pentru un m.p.suprafață.

Pentru obținerea autorizației proprietarul trebuia să arate patru documente: planul general al terenului; un plan de pivniță cu arătarea temeliiilor; un plan pentru fiecare cat; o tăietură generală a clădirii și fațada dinspre stradă.

31. *Ghidul Oficial al Bucureștilor* de N.St.Călinescu, Tipografia «Gutenberg» Joseph Göbl, București, 1915, p. 223 și p. 237.

32. *Anuarul Bucureștilor pe 1918*, Editura Jacques Roth, București, 1918, p.154
www.muzeulbucurestii.ro / www.cimec.ro

Nimeni nu putea construi sau chiar repara clădiri sau împrejurări fără autorizația primăriei.

În primele două ocoale ale orașului exista obligația să se ridice imobile doar din zidărie sau piatră. La periferie se puteau construi clădiri din paiantă; lemnele trebuiau complet îngropate în zidărie, dacă nu depășeau cinci metri înălțime. De altfel era oprit a se face din lemn atât casele cât și acoperișurile. Exista și pe atunci obligația de retragere cu doi metri față de vecinătăți. Exceptând periferia, nu erau permise decât împrejurări din zid și fier.

În timpul șantierului, molozul rezultat în urma dărâării zidurilor vechi trebuia bine stropit cu apă pentru ca pulberea să nu se împrăstie în aer. Molozul urma să fie depozitat în spatele zidurilor și nu pe stradă sau trotuare. Proprietarul era obligat să nu depoziteze pe timpul șantierului, nisip, pietriș sau alte materiale pe trotuare, să stropescă zona sa de stradă cu apă în mod regulat și să curețe rigolele.

În cazul în care proprietarul nu respecta planul comunal privind alinierea și regimul de înălțime, reglementate prin autorizație, imobilul urma să fie demolat fără comentarii, „fără nici o despăgubire, fie pentru casă, fie pentru teren”. Și apoi nu vopseai casa după dorințele tale. Casele urmau să aibă cu toatele o culoare imitând piatra de construcții. Fațadele trebuiau totdeauna a fi în bună stare și curate.

Erau zone în București cu interdicție pentru birtași, simigii, brutari. În cea mai mare parte a inelului central de la 1907, de la Splai la piața Dorobanți și din Mihai Vodă până în zona străzii Patria, firmele cu desfacere erau strict reglementate urbanistic.

Vechiul plan de reglementări urbanistice a fost aplicat cu rigurozitate și datorită lui avem acum și acel oraș eclectic, pe care-l admirăm până și în cazul locuințelor mai modeste din fostele cartiere negustorești.

Cuvinte cheie: București, Strada Sfinților, târg, mahala, urbanism, structură socială.

SUMMARY

Archive documents, books, stories keep revealing various aspects of the Bucharest of yore. The article remakes the history of a Bucharest residence - the Berkowitz house built by the end of the XIXth century, in the Red sector, at a crossroad between the Sfinților Street (Saints' St.) and the Calea Moșilor avenue, right across the Biserica cu Sibille church (Church with Sibilles). This residence has been recently restored by Loredana and Silviu Preda, and the article renders the story of the house, in connection with the place where it was located, with the

quarter and the town in its whole, with the people who lived on that street, with the reasons that had determined the inhabitants to live there for at least two generations. The story is, at the same time, that of the middle class of Bucharest, by the year 1900: multicultural and variately confessional. At the same time, the article renders the story of the works undertaken to restore the house and its glamour.